

1998.06.09.

Disputa

Hová tűntek a szabadelvű választók?

Az állampolgárok elégedetlenek voltak az MSZP–SZDSZ-koalícióval, s ennek következtében leváltották – az SZDSZ-t. Az MSZP-t ugyanis, mint tudjuk, bár 1994-hez képest kevesebb mandátumot szerzett, kis híján újraválasztották.

Az SZDSZ megbüntetésének több oka lehet, ám az mégis meglehetősen érthetetlennek tűnik, hogy a szavazók miért csak az egyik koalíciós párttól vonták meg a bizalmukat. Az SZDSZ leszavazása mindenesetre annak a bizonyítéka, hogy vezetőinek elképzelése, miszerint az ország sorsáért felelősséget érző választók Horn Gyula visszafogása miatt a pártot a koalícióban kívánják tartani, tévhit volt. E tévhitnek az lehetett az egyik oka, hogy az SZDSZ nem tudta, valójában milyen világszemléletűek a szavazói. Vezetői nem számoltak eléggé a ténnyel, hogy a párt nemcsak '90-ben, hanem '94-ben is a „protest vote”-ok miatt kapott ilyen sok szavazatot. Az első szabad választásokon MSZMP-ellenes antikommunizmusával, '94-ben pedig azzal nyerte el a rá szavazók bizalmát, hogy kíméletlen bírálója volt a szintén leváltásra ítélt MDF ideológiájának. Ez azonban nem jelentette azt, hogy aki rájuk voksolt, az mind szabadelvű eszméi alapján választotta ezt a pártot; az antikommunisták és a dzsentrivilágot elutasítók nem föltétlenül liberálisok. Utólag már bizonyosra vehető, hogy akik 1994-ben is korábbi antikommunista kiállása miatt adták erre a pártra a voksukat, már akkor kiábrándultak az SZDSZ-ből, amikor belépett a koalícióba. (Hányan voltak ilyenek, azt az SZDSZ vezetőinek jó lett volna felmérniük, legkésőbb, amikor a legszívesebben már kiléptek volna.) Az is biztos, hogy az MSZMP-t, majd az MDF-kormányt leváltani akaró szavazók jó részének választási attitűdje negatív volt, az SZDSZ melletti döntésüket is a harag és az elégedetlenség motiválta. Ezek a tiltakozásból szavazók talán nem is vették tekintetbe, hogy az SZDSZ képviselte liberalizmustól idegen az intolerancia, tehát az MDF-kormány idején higgadt politizálásával magát szalonképesnek mutató MSZP a szabad demokraták számára kizárólag a múltja miatt nem lehet örök ellenség. Nem elképzelhetetlen, hogy a negatív attitűdű választók egy része a politikát illetően cinikus gondolkodású. (Cinikus: gör.-lat., fil.: semmi értéket nem tisztelő, minden eszményt s bevett szokást keserű kiábrándultsággal kigúnyoló, romboló [személy, magatartás, beszéd stb.]) A cinikus választók számára bizonyára hihetetlen és elképzelhetetlen volt, hogy az SZDSZ morális megfontolásból döntött a kormányra lépés mellett. (Vajon hányan voltak, ki tudja?)

Az SZDSZ-re a hatalmon lévők elleni tiltakozásból voksoló, ám nem cinikus szavazók közt is lehettek már 1994-ben olyanok, akik arra a meggyőződésre jutottak, lám, a párt vizet prédikál és bort iszik: nemes eszmékről szónokol, és közben az első adandó alkalmat megragadja, hogy jót merítsen a húsfazékból. Ezeket a politikát gyanakvással szemlélő választókat – ha egyáltalán maradtak még közülük, akik kitarítottak a párt mellett – a Tocsik-ügy miatt veszítették el végleg. Az SZDSZ-nek két lehetősége volt: a lehető legélesebben el kellett volna határolódnia az ügyben érintett párttaguktól, és ha önszántából gyűjtött pénzt a pártjának, a nyilvánosság minden fórumán, kímélet nélkül és azonnal felelősségre kellett volna vonni. Ha pedig a pártvezetés tudott a manővereiről, akkor a nyilvánosság minden fórumán, önkímélet nélkül és azonnal őszintén be kellett volna vallaniuk, igyekezniük kellett volna

elfogadható magyarázattal szolgálni, ha egyáltalán van ilyen, és bünbánatot kellett volna gyakorolniuk. E lépések hiányában Pető Iván lemondása azokat a választókat látszott igazolni, akik a politika erkölcsösségének még a lehetőségét is tagadják – így gyarapodott szép lassan a cinikusok és a MIÉP-re szavazók tábora. Pető Iván tettét ugyanis a gyanakvók nem annak tekintették, ami volt: egy, az erkölcsi tisztaságára finnyásan kényes értelmiségi tiltakozásának, hanem úgy vélhették, ezáltal kívánja menteni korrupcióval bemocskolódott pártja bőrét. (Az, hogy egy párt vezetője lemondásával megfosztja magát a „húsfazékból való zsíros falatoktól” – a politika erényességéből éppen kiábránduló választóknak ezután már nemigen jutott az eszébe.)

Az SZDSZ vezetői az idej választások első fordulóját után már felismerték, hogy a közös kormányzás fordította el a párt szavazóinak jó részét, addigra azonban kényszerpályára kerültek: ha nem akarták, hogy a furcsa jobboldali konglomerátum győzzön, nem maradt más út, mint a koalíció folytatása, jelöltjeinek visszaléptetéséé az MSZP javára. Ennek következtében állt elő az a bizarr helyzet, hogy az SZDSZ híveinek a szabad demokrata jelölt visszaléptése miatt a vízi erőmű megépítését erőszakoló szocialista Nemcsók Jánosra kellett (volna) szavazniuk. Az alternatíva – a Fidesz vezette jobboldal vagy a gátmániás Horn Gyula (MSZP?) – még azokat a választókat is keserves dilemma elé állította, akik, szintén erkölcsi megfontolásból mint szükséges rosszat elfogadták és nehéz szívvel bár, de támogatták az MSZP–SZDSZ-koalíciót. Az SZDSZ tehát még az első forduló után is vesztett híveket, és újabb – ha remélhetően nem is halálos, de – igen lassan gyógyuló, mély sebet ejtett magán.

Az SZDSZ-től azonban nemcsak korábbi antikommunista, netán antiliberális vagy éppen cinikus „hívei” fordultak el. A magát a Horn Gyula-féle politika fékjének igencsak hálátlan szerepére ítelt párt egyre kevésbé volt képes a liberális értékrend egyértelmű és határozott képviselőjére. A frusztrált vezetők alig hallatták hangjukat a rasszista cigányozás, a dunai vízi szörny megépítésének terve kapcsán... Tétova fellépésükkel „igazi” szabad demokrata szavazókat is eltántorítottak. (Ki tudja, hányat?) Ők voltak azok, akik eszméikben érezték megcsalva magukat, s ezért valóban megbüntették a pártot: vérző szívvel, de még annak árán sem szavaztak az SZDSZ-re, hogy e tettük azzal jár, a Fidesz behozza az „álnépieskedő harmadik utas operettjobboldalt”. (Idézet Mátyás Győzöttől: Mi lesz itt? – megint ez a kérdés. MH, 1998. május 29.) Reakciójukat ugyanúgy a negatív attitűd határozta meg, mint korábban az antikommunista és az MDF-et leváltani akaró SZDSZ-szavazókét, csak hogy a csalódott liberálisok – azáltal, hogy lehetségessé tették az 1990–1994 között már megtapasztalt keserves állapotok esetleges megisméklődését – saját magukat is megbüntették. A realitásnak hátat fordítva abban reménykedtek, hátha nem kerül be a kormányba Torgyán – és a Fideszre szavaztak. Elégedetlenségüket úgy mutatták ki, mint egy durcás gyerek, a racionális megfontolásokat is félretették. Csalódottságuk szürracionális döntésekhez vezetett: 1. haragudtak Horn Gyulára, nem kis mértékben azért, mert elbizakodottságában a koalícióból ki akarta buktatni a szabad demokratákat; 2. tehát meg akarták buktatni Horn Gyulát; 3. ahhoz, hogy Horn bukják, meg kellett buktatniuk a koalíciót; 4. tehát a koalíció megbuktatása érdekében megbuktatták az SZDSZ-t. Így esett, hogy a szabad demokrata gondolkodású szavazók segítettek megbuktatni a szabad demokratákat.

A politológusok az elmúlt nyolc évben nem győztek csodálkozni, hogy a nyugat-európai országokkal ellentétben Magyarországon milyen sok híve van a liberalizmusnak. Mára kiderült, hogy ez a vélekedés téves. Vajon sejtje-e bárki,

hányan is maradtak-lehetnek még e hazában a szociális érzékenységet és a liberális eszmevilágot magukénak valló polgárok?

Az SZDSZ-nek a jövőben mindenekelőtt arra kell törekednie, hogy csalódottságukban elpártolt liberális világszemléletű szavazóit nyerje meg újra magának. Ehhez a pártnak, amint **Eörsi István** e lap hasábjain írta – „összhangba kell hoznia némelyest elhanyagolt alapelveit gyakorlati politizálásával”. (Kurta számvetés hangfogós bizakodással, 1998. május 28.) A pragmatikus politizálásra természetesen szükség van, de nem szabad elfeledni, hogy a csalódott liberálisok azért pártoltak el, mert az SZDSZ erkölcsi hitele ingott meg a szemükben. A mielőbbi számvetés mellett ezért most a szabad demokraták előtt az a talán sorsdöntő feladat áll, hogy a párt élére olyan személy(isége)t válasszanak, aki a megbecsülést már kiérdemelte, s akinek elég erkölcsi tőkéje, személyes hitele van a megtépzott liberális értékrend képviselőjéhez.

KÁDÁR JUDIT
irodalomtörténész